

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

مدرسه علمیه فاطمیه (سلام الله علیها) شهرستان پاکدشت

مقاله رشد سطح دو (کارشناسی)

عنوان

محدوده تمکین زن از منظر فقه و تأثیر آن بر اطاعت پذیری فرزندان

استاد راهنما

سرکار خانم ملکیان

پژوهشگران

پروانه پناهی، مریم چراغی

مرجان صارمی و مریم غزاله

پاییز ۹۶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده

در دین مبین اسلام، از اطاعت پذیری زن از همسر خویش به تمکین تعبیر می شود که به دو بخش عام و خاص تقسیم می شود:

تمکین عام شامل تمامی وظایف زن در قبال شوهر است. یعنی زن باید ریاست مرد را در خانواده قبول کرده و در تمامی افعال از همسر خود تبعیت کند؛ تمکین خاص فقط شامل برقراری رابطه جنسی می شود.

تمکین مصادیقی دارد از جمله: تأمین نیاز جنسی، که مطابق با موازین و احکام شرعی است و در اسلام برای هر دو طرف (مرد و زن) وظیفه ای مشترک در نظر گرفته شده است. اما در مورد محدوده آن، فقها نظرات متفاوتی را بیان کرده اند. عده ای از ایشان معتقدند که تمکین مطلق است. به گونه ای که مرد حق هرگونه بهره برداری جنسی از زن را دارد. اما برخی دیگر از فقها آن را نهی کرده اند و راضی بودن یا نبودن زن را ملاک قرار داده اند.

تربیت از ریشه «ربو» و در لغت به معنای زیادت و رشد است و در اصطلاح به معنی «پرورش دادن و به فضیلت رساندن استعدادهای بالقوه یک شیء» می باشد. در تربیت فرزندان مادر نسبت به پدر تأثیری بیشتری دارد لذا مادران باید در تربیت فرزند تلاش و دقت بیشتری کنند. تربیت فرزندان روش های مختلفی دارد که عبارتند از: تشویق، تنبیه، محبت کردن، تکریم فرزند، بازی کردن، ارائه یک الگوی رفتاری مناسب که تمکین زن از مرد تأثیر به سزایی در تربیت فرزند دارد. پدر و مادر با رفتار خویش می توانند بهترین الگو برای فرزندان خویش باشند و روش زندگی صحیح را به ایشان آموزش دهند. هنگامی که زن از پدر خانواده که نقش یک رهبر و هدایت گر را دارد. اطاعت کرده و مطیع باشد، فرزندان نیز مطیع پدر شده و فعلی را خلاف نظر او انجام نمی دهد.

کلیدواژه ها: تمکین، تربیت، محدوده تمکین، مصادیق تمکین.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱

کلیات تحقیق

۱) بیان و توضیح مسأله	۳
۲) اهمیت و ضرورت تحقیق	۴
۳) پیشینه تحقیق	۵
۴) سؤال اصلی تحقیق	۵
۵) سؤالات فرعی تحقیق	۵
۶) پیش فرض های تحقیق	۵
۷) چارچوب های تحقیق	۶
۸) اهداف و دستاوردهای مورد انتظار از تحقیق	۷
۹) روش تحقیق	۸

فصل اول: مفهوم شناسی

۱-۱- تمکین در لغت	۹
۲-۱- تمکین در اصطلاح	۹
۱-۲-۱- تمکین در معنای عام	۹
۲-۲-۱- تمکین در معنای خاص	۹
۲- تعریف تربیت در لغت و اصطلاح	۱۰
۱-۲- تربیت در لغت	۱۰

۲-۲- تربیت در اصطلاح ۱۱

فصل دوم: محدوده تمکین از منظر فقه

۱- مصادیق تمکین ۱۳

۱-۱- رابطه جنسی ۱۳

۲- مصادیق تمکین در فقه امامیه ۱۴

۳- محدوده تمکین ۱۴

۴- آراء فقها در زمینه محدوده تمکین ۱۵

۵- سلسله مراتب در خانواده و ریاست پدر ۱۶

فصل سوم: تأثیر تمکین بر تربیت

۱- نقش مادر در تربیت فرزندان ۱۸

۲- روش های درست تربیت ۲۰

۱-۲- تشویق ۲۰

۲-۲- تنبیه ۲۳

الف. تنبیهای بدنی ۲۴

ب. تنبیهای غیربدنی ۲۴

۳-۲- محبت به کودک ۲۵

۴-۲- تکریم کودکان ۲۶

۵-۲- بازی با کودک ۲۷

۶-۲- ارائه الگوی رفتاری ۲۹

۳- اثر تمکین در تربیت فرزندان ۳۰

نتیجه ۳۲

در بین اعضای یک خانواده، بهترین کسی که می تواند این مسئولیت را بر عهده بگیرد، «پدر» است. یعنی پدر به عنوان یک رهبر و هدایت گر در خانواده عمل می کند و همه باید مطیع او باشند که در این میان اطاعت پذیر بودن زن در خانواده، از همه اثرگذارتر است. چرا که همانگونه که گفته شد، یکی از روش های تربیت کودک «ارائه الگو به کودک» است. در خانواده به طور طبیعی، پدر و مادر الگو و سرمشق برای فرزندان می شوند، تا جایی که عمل رفتار آنها بیشتر از حرفشان مؤثر است.

هر یک از روش های تربیتی یاد شده، در صورتی اثر مثبت دارد که «روحیه اطاعت پذیری» در خانواده حکم فرما باشد.

به عنوان مثال، اگر پدر خانواده یک روش تربیتی را در یک مورد خاص به کار گیرد، اما مادر به جای اطاعت و پذیرش این روش، با آن مخالفت کرده و یا جهت مخالف آن را در پیش گیرد، مسلماً این روش نه تنها اثر مثبت ندارد، بلکه نتیجه معکوس نیز خواهد داشت.

با توجه به آنچه که ذکر شد، روشن می شود که مادر می تواند با خلاقیت و استفاده از فکر خود، از طریق هر یک از روش های تربیتی، به صورت غیرمستقیم اطاعت پذیری و سایر ارزشهای اخلاقی را به فرزندان خود آموزش دهد. هم چنین اگر مادر برای پدر خانواده ارزش قائل شود و از او در محدوده هایی که باید تمکین کند، تمکین داشته باشد، قطعاً با ایجاد محیطی آرام و امن در خانه، در رشد و تربیت سالم روحی و روانی و حتی جسمی کودک اثر خواهد گذاشت. اگر والدین به کودکان خود احترام گذاشته و آن ها را تکریم کنند، قطعاً فرزند هم این مسائل را یاد گرفته و متقابلاً انجام می دهد.

نتیجه

با توجه به آنچه ذکر شد، این مطلب به دست می آید که اطاعت پذیر بودن زن در خانواده، تأثیر مستقیمی در تربیت فرزندان و اطاعت پذیر شدن آنها دارد. زیرا با توجه به ارتباط عاطفی خاصی که بین مادر و فرزندان وجود دارد، و هم چنین با توجه به نقشی که مادر می تواند در الگو بودن برای فرزندان داشته باشد، چگونگی رفتار زن در مقابل همسر، زمینه اطاعت پذیری یا عدم اطاعت پذیری را در فرزندان به وجود می آورد.

متأسفانه امروزه، ناهنجاری هایی از قبیل نافرمانی، بی احترامی به والدین، و... در بین کودکان و نوجوانان رواج پیدا کرده است که عواقب سوء و ناخوشایندی را به همراه دارند. مادران می توانند با دقت در رفتار خود و سعی در احترام به پدر خانواده و فرمانبرداری و اطاعت پذیری از او، این ارزش را به فرزندان خود به صورت غیرمستقیم آموزش دهند تا خانواده انسجام خود را حفظ کرده و به صورت صحیح و هدفمند مدیریت شود و از آسیب ها به دور بماند.

ذکر این نکته لازم است که این موضوع مبحث گسترده ای بوده که می توان از شاخه ها و جنبه های مختلف به آن پرداخت و به نتایج دقیق تری دست یافت. اما به دلیل محدودیت ها و مشکلاتی که وجود داشت این امکان فراهم نشد تا به جنبه های دقیق تر این عنوان بپردازیم. افرادی که علاقمند هستند قطعاً می توانند با مطالعه گسترده تر در این مورد به مطالب و نتایج بهتری دست پیدا کنند.

فهرست منابع و مآخذ

منابع فارسی

۱. بابویه، محمد بن علی بن حسین، من لا یحضره الفقیه، قم، نشر اسلامی، چاپ سوم، ۱۴۱۳ ق، ج.
۲. بنی هاشمی خمینی، محمد حسن، توضیح المسائل مراجع، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۸۵، مسأله ۴۵۰.
۳. حرانی، ابن شعبه، تحف العقول، ص ۸۲؛ آمدی، همان، ص ۲۲۳.
۴. خمینی، روح الله، التحریر الوسیله، نجف، الآداب، ۱۳۹۰، ج ۲، ص ۲۴۱.
۵. خوئی، ابوالقاسم، مبانی العروق الوثقی، قم، مدرسه دارالعلم، بی تا، ج ۱.
۶. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ القرآن، بیروت، دارالقلم، بی تا، چاپ اول.
۷. رضی، نهج البلاغه، تهران، نشر نبوی، چاپ دهم، ۱۳۷۶، حکمت ۳۶۷.
۸. سبزواری، محمد باقر بن محمد بن، کفایه الاحکام، قم، مؤسسه نشر اسلامی، ۱۳۸۱، ج ۲.
۹. سعادت نژاد، میثم، بررسی قلمرو و محدوده حق تمکین.
۱۰. شعبان دخت، علی اصغر، تربیت کودک از منظر آموزه های دینی، قم، نشر مشهور، چاپ دوم، ۱۳۹۱.
۱۱. شمس الدین، محمد مهدی، حقوق الزوجیه، بی جا، مؤسسه المنار، ۱۳۷۵، ج ۳.
۱۲. صانعی، پژوهشی در تعلیم و تربیت اسلامی، ص ۲۲۶، او به نقل از جلالی، روانی شناسی پرورشی.

۱۳. طباطبائی، محمدرضا، صرف ساده، قم، دارالعلم، چاپ چهل و نهم، ۱۳۷۹.
۱۴. طباطبائی، منیر، مقاله تربیت فرزندان با ادب.
۱۵. طوسی، محمدحسین، المبسوطه فی فقه الامیه، تهران، مکتبه المرتضویه، ۱۳۸۷، ج ۶.
۱۶. علاسوند، فریبا، زن در اسلام، قم، نشر هاجر، ۱۳۹۶.
۱۷. فارس، احمدبن، معجم المقایس اللغة، محقق: عبدالسلام محمدهارون، قم، مکتب الاعلام اسلامی، بی تا، چاپ اول، ج ۲.
۱۸. فراهیدی، خلیل بن احمد، فراهیدی، العین، قم، هجرت، بی تا، چاپ دوم، ج ۸.
۱۹. فراهیدیان، رضا، آن چه والدین و مربیان باید بدانند، قم، نشر بوستان کتاب، چاپ چهاردهم، ۱۳۸۶.
۲۰. کلینی، محمدبن اسحاق، الکافی، تهران، دارالکتب اسلامی، چاپ چهارم، ۱۳۶۵، ج ۲.
۲۱. کیایی، عبدالله، قانون مدنی فتاوی امام خمینی رحمه الله علیه، تهران، نشر سمت، چاپ اول، ج ۲.
۲۲. _____، ج ۷۳.
۲۳. محمدی، مرتضوی، مقاله ازدواج و نفقه و تمکین.
۲۴. مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، قم، صدرا، ۱۳۸۳، چاپ یازدهم، ج ۲۲.
۲۵. نجفی، محمدحسن، جواهرالکلام فی شرح الاسلام، بیروت، داراحیاء التراث العربی، ۱۹۸۱ میلادی، چاپ هفتم، ج ۳۱.
۲۶. نراقی، احمد، مستندالشیعه فی احکام الشریعه، قم، احیاء التراث، بی تا، ج ۱۶؛ طباطبائی، محمدکاظم، عروه الوثقی، بیروت، مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، بی تا، ج ۲.

مقالات

۱. شمگانی، محمدعلی، جمعه، ۲۱ اردیبهشت، ۱۳۸۶.

سایت ها

۱. سایت تبیان، مقاله مصادیق تمکین.